

УДК 340.5 :341.01:343.5:347.65/68

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.89.1.43>

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОКРЕМІ АСПЕКТИ СПАДКОВОГО ПРАВА В СУЧАСНІЙ ТА У ТРАДИЦІЙНІЙ ДОКТРИНІ ЗАХІДНОЇ АФРИКИ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ НАУКОВОЇ ЕКСПЕДИЦІЇ В РЕСПУБЛІЦІ БЕНІН)

Зінсу О.І.,
докторка філософії
ORCID: 0000-0003-3801-6203
e-mail : bebeni@i.ua
Київ, Україна

Акпо Р.,
юрист виконавчої служби.
Офіс судового виконавця
Акпо Ален.
ORCID: 0009-0008-7760-0967
Котону, Бенін

Зінсу О.І., Акпо Р. Загальна характеристика та окремі аспекти спадкового права в сучасній та у традиційній доктрині Західної Африки (за матеріалами наукової експедиції в Республіці Бенін).

Наукова стаття містить результати міжнародної співпраці дослідників щодо загальних положень та окремих культурних аспектів, державної політики та законів спадкового права в країнах африканського континенту, зокрема у Республіці Бенін (Західна Африка). Актуальність теми обумовлена браком наукових розвідок даного сегмента у вітчизняній правовій науці та одночасною гостротою проблематики реалізації прав спадкування в умовах традиційного та сучасного африканського права. У ході роботи виявлено й схарактеризувати концептуальні засади й настанови правової ментальності бенінського суспільства. Підкреслено інституційні виклики традиціоналізму та модерності у державно правовому устрої Беніна. З'ясовано роль ліквідатора (керівника) спадковим майном та підкреслено доцільність створення Єдиного Реєстру спадкових справ. Наголошено на суспільно небезпечних діях стосовно законних прав та інтересів спадкоємців. Встановлено, що інструментом неправомірних дій слугують різні форми підробки документів; маніпулятивного впливу, погроз, вимагання; введення в оману органів судової влади тощо. Результатом таких дій є неправомірне володіння, користування, розпорядження, розтрата, приховування, пошкодження, знищення об'єктів спадкового майна. Розкрито полеміку наративів спадкового права з іноземним елементом у міжнаціональних шлюбах та визначено модули правової реальності дискурсу «*regime matrimonialle*», що надало можливість виявити сукупність смислів соціально правових зв'язків сучасного африканського спадкового права та африканської культури.

Отримані результати дослідження можуть бути використані у: науково дослідницькій сфері – при поглибленні наукових знань щодо африканської правової системи, спадкове право народів світу; правозастосовній діяльності – при розгляді справ у сфері міжнародного приватного права; освітній діяльності – при викладанні курсів «Теорія держави та права», «Міжнародне право», «Сучасні правові системи», «Порівняльне сімейне право», «Кримінальне право закордонних держав», «Цивільне право», «Сімейне право».

Ключові слова: держава, Бенін, юридичний плюралізм, спадкове право, спадкове майно, майнові права, ліквідатор спадкового майна, правопорушення, правова ментальність, правосвідомість, превенція.

Zinsu O.I., Akpo R. General characteristics and some aspects of inheritance law in modern and traditional doctrine of West Africa (based on materials of a scientific expedition to the Republic of Benin).

The scientific article contains the results of international collaboration between researchers on certain cultural aspects, public policies, and inheritance laws in the countries of the African continent, in particular in the Republic of Benin (West Africa). The relevance of the topic is due to the lack of scientific research in this segment in domestic theoretical and legal science and the simultaneous acuteness of the issues of implementing inheritance rights in the conditions of traditional and modern African law. In the course of the work, the conceptual principles and guidelines of the legal mentality of Beninese society were identified and characterized. The institutional challenges of traditionalism and modernity in the state and legal system of Benin are emphasized. The role of the liquidator (manager) of hereditary property is clarified and the expediency of creating a Unified Register of Inheritance Cases is emphasized. The socially dangerous acts regarding the legal rights and interests of heirs are emphasized. It is established that the instrument. It has been established that various forms of document forgery, manipulative influence, threats, extortion, misleading the judiciary, etc. serve as tools for unlawful actions. The result of such actions is the unlawful possession, use, disposal, embezzlement, concealment, damage, and destruction of inherited property. The polemic of the narratives of inheritance law with the foreign element in interethnic marriages is revealed and the modes of legal reality of the discourse «regime matrimoniale» are determined, which made it possible to reveal the set of meanings of socio-legal relations of modern African inheritance law and African culture. The obtained research results can be used in: scientific research - in deepening scientific knowledge about the African legal system, hereditary law of the peoples of the world; law enforcement - in considering cases in the field of private international law; educational activities – when teaching the courses «Theory of State and Law», «International Law», «Modern Legal Systems», «Comparative Family Law», «Criminal Law of Foreign States», «Civil Law», «Family Law».

Key words: state, Benin, legal pluralism, inheritance law, inheritance property, property rights, liquidator of inheritance property, offenses, legal mentality, legal awareness, prevention.

Постановка проблеми. Проблема спадкового права цікавила людство ще за часів античності. Геополітичні процеси, зближення правових систем посилили увагу дослідників до багатоаспектності суспільного та приватного буття у різних типах правових сімей. Водночас у вітчизняній правовій науці багатоаспектність африканської правової системи все ще залишається малодослідженим предметом. Тому цілком зрозумілим є зацікавленість авторів до наукового дискурсу «особливості спадкових правовідносин в країнах Західної Африки».

Стан опрацювання проблематики. Питання переходу прав від фізичної особи (спадкодавця) до інших осіб (спадкоємців) розкрито в чисельних працях вітчизняних та закордонних вчених. У цьому контексті слід відзначити науковий доробок групи вітчизняних вчених, викладений у науково-практичному виданні за заг.ред. доктора юридичних наук, професора, заслуженого юриста України С.Я. Фурси, кандидата юрид.наук, доцента О. Кіріяк [1]. Науково-практичне видання «Спадкове право : національний порівняльний та міжнародний аспекти» містить результати дослідження актуальних питань спадкового права в країнах Європи: України, Франції, Швейцарії, Латвії, Молдови, Словаччини. Значна увага зосереджується на процесуальних аспектах електронних заповітів [1].

Категорію диспозитивності у сфері спадкових правовідносин розглянув у монографії «Теоретичні та практичні проблеми диспозитивності в спадковому праві» О. Кухарев [2]. Вчений торкається низки актуальних питань спадкового права у вітчизняному та закордонному просторі. Особлива увага зосереджується на базових моделях диспозитивності спадкового права [2].

Свою чергою загальні закономірності та видові особливостей спадкового права розкрито у колективній монографії «Спадкове право: проблеми теорії і практики» [3]. До авторського колективу увійшли видатні вчені України. Серед яких: Г. Анікіна, Ю. Білоусов, Н. Бондаренко-Зеленська, М. Бориславська, С. Гринько та інші. Вчені зосередили увагу на джерелах спадкових правовідносин, окремих положеннях римського права; розглянули сучасний стан проблематики, виокремивши основні й допоміжні спадкові правовідношення; проаналізували міжнародне спадкове право [3]. Стверджується думка про те, що «у випадках, якщо спадкові правовідносини

ускладнені іноземним елементом, основним методом правового регулювання таких відносин є колізійний метод» [3, ст. 491]. Пропонована науковій спільноті колективна монографія відзначається структурованістю, багатоаспектністю, що надає їй ознаку фундаментальності.

Серед зарубіжних вчених спадкові правовідносини досліджували Sophie Andreette, Samuel Grumiau, Naure Faustin, Seka Ahouty, Aliman Diomande [4; 5; 6; 7; 8; 9].

Зокрема, питання спадкування в країнах африканської Франкофонії привернули увагу бенінського вченого Sanson Igor Bidossessi Guedegbe [10]. Порушена проблематика також зацікавила Camille Kuyu Mwiswa [11].

Свою чергою спадкове право крізь призму юридичного плюралізму традиційного права й сучасного права в Камеруні розглянуто в дисертаційній роботі камерунського дослідника Samuel Grumiau [7].

Не менш цікавими є результати дослідження вченої з Німеччини Sophie Andreette. У своїх численних дослідженнях Sophie Andreette розкриває історичні аспекти інституту спадкування та зосереджується на проблемах сьогодення в Беніні. Дослідниця порушує питання виконання судових рішень у сфері спадкового права та виокремлює окремі аспекти нотаріату, його ролі у виконанні рішення суду. Поряд з іншими дослідниками африканського права, вчена розглядає юридичний плюралізм у правовій доктрині африканському суспільстві, зокрема мова іде саме про право «moderne» та право «traditionnelle» [4; 5; 6].

Гострота проблематики юридичного плюралізму також зацікавила вчених із Демократичної республіки Конго Nkumisongo Robet, Kalala Pungax Matthiesen [12]. Досліджуючи окремі аспекти спадкового права в Демократичній республіці Конго, вчені піддають критиці юридичний плюралізм [12].

Вплив юридичного плюралізму на принципи спадкового права зокрема, законність, справедливість, стали предметом дослідження професора університету Лубумбаші (Lubumbashi) Демократична республіка Конго Musangamwenya Walyanga K. Guibert [12]. У своїй дисертаційній роботі Musangamwenya Walyanga K. Guibert розглядає проблематику спадкового права крізь призму традиційного права [13]. Вчений висвітлює головні аспекти досліджуваного предмета та робить висновок про юридичний плюралізм як характерну ознаку сучасної африканської правової системи. Такий підхід спонукає науковців презентувати юридичний плюралізм як соціально правовий феномен. В той самий час вчені із Кот-д'Івуара Nakure Faustin [8], Seka Cyrille Ahouty, Aliman Diomande [9] зупинилися на міжособистісних конфліктах. У контексті положень традиційного права Республіки Кот-д'Івуар вчені розглянули окремі аспекти міжособистісної сумісності членів родини, спадкоємців, їх морально - психологічного клімату, підкреслюючи при цьому роль соціокультурних навичок управління конфліктами [8; 9].

Таким чином наукові доробки вітчизняних та закордонних вчених засвідчують науковий інтерес вчених до сфери спадкових взаємин.

Проте, відзначаючи вагомий внесок сучасних вчених, констатуємо ще чимало невирішених загальнотеоретичних та практичних питань, пов'язаних з особливістю того чи іншого типу правової сім'ї, що підкреслює гостроту проблематики інституту спадкування загалом та у звичайній африканській правовій системі зокрема.

Саме тому **мета дослідження** полягає у дослідженні правової природи спадкового права африканської правової сім'ї на прикладі Республіки Бенін (Західна Африка).

Методологія. У ході дослідження використано плюралістичний метод, що забезпечило застосування широкого спектра методологічних прийомів. Теоретичну частину дослідження склали філософські, загально наукові та спеціально наукові методи пізнання (діалектичний, антропологічний, герменевтичний, аксіологічний; системний, функціональний; формально правовий, моделювання). Емпіричну частину представили матеріали судової практики, опитування, спостереження, бесіди. В емпіричному дослідженні взяли участь 70 респондентів, мешканців міст Cotonou, Calavi, Come, Godomey, переважно віком 30-60 років. Серед яких працівники виконавчої служби, посадові особи нотаріату, правозахисники, учасники судового процесу цивільного провадження, пересічні громадяни бенінського суспільства.

Науково-теоретичною підставою стали праці вітчизняних та закордонних вчених, нормативно-правові акти Республіки Бенін. Емпіричну базу дослідження склали результати наукової експедиції в Республіці Бенін період: січень 2025- червень 2025 р.

Виклад основного матеріалу. Соціально - правовий інститут спадкування привертає увагу людство ще за часів античності. На думку вчених, «інститут спадкового права є одним із найдав-

ніших інститутів»приватного права, який існував в усіх стародавніх правових системах» [14]. В історично складеному порядку виокремлюють спадкування за законом та за заповітом. Спадкування за законом передбачає чітко визначену черговість наслідування, правонаступництво. Проте, всупереч визначеній законодавцем черговість, правова реальність у сфері спадкового права нерідко вміщує відлуння поліфонічного глибинного конфлікту членів родини, їх найближчого оточення та характеризується численними штучними й потенційними перешкодами, які своєю чергою генерують підступи жорстокості, агресії, ненависті у колі сім'ї, родини. У цьому контексті боротьба за спадкове майно тісно переплітається з помилковими стереотипами загальної проблематики буттєвого стану індивіду, які притаманні для правової реальності різних типів правових системах. Не є виключенням проблема боротьби за спадкове майно в країнах звичаєвого права загалом та у Республіці Бенін зокрема. Географічно Республіка Бенін розташована у Західній Африці. Форма правління: президентська республіка. До 1975 р. країна мала назву Дагомея. У 1975 р. країна змінила свою офіційну назву з Дагомея на Народну республіку Бенін. З 1990 р. країна носить назву Республіка Бенін. Бенін є країною з багатою культурною спадщиною. Серед етнічного складу найбільш численними етносами країни є фон, йоруба, аджа, баріба, фульбе. У соціально-правовому, культурному аспектах Бенін увібрав концептуальні положення традиційного (звичаєвого) та сучасного права романо-германської правової системи. Судова система охоплює розгляд справ стосовно порушення, захисту норм традиційного та сучасного, позитивного права.

Прийняття у 2002 р. Цивільного та Сімейного кодексу Республіки Бенін стало значною подією для бенінського суспільства. Зокрема, ст. 143 визнається лише моногамний шлюб [15, ст. 143]. За положенням ст. 142 викуп нареченої має символічний характер [15, ст. 142]. Ст. 153, 154 Цивільного та Сімейного кодексу Беніна закріплено обов'язки поваги, допомоги, підтримки, вірності подружжя один одному [15 ст. 153, ст. 154]. Розділи III, IV виокремлюють типи режиму майнових відносин подружжя [15].

Водночас, всупереч проголошеному Цивільним та Сімейним кодексом республіки Бенін принципу вірності й визнання лише моногамного шлюбу, для сучасного бенінського суспільства все ще притаманні стосунки поза офіційного шлюбу. Очевидно це пов'язано з особливістю традиційно побутової культури африканської сім'ї загалом і бенінського суспільства зокрема. Підтвердження цього слугують численні приписи традиційного права щодо різних типів традиційних шлюбів, залежно від етнічної групи та типу обраного традиційного шлюбу. Зазначене законодавчим чиним впливає на показники багатодітності, що своєю чергою віддзеркалюється на специфіці спадкового права Беніну. Кількість дітей-спадкоємців іноді сягає 15 осіб. До того ж розповсюдженням різновидом спадкових взаємин є прийняття спадщини за правом представлення. Відтак, загальна кількість претендентів зростає і як наслідок сягає 25-30 осіб. Такий стан речей безперечно впливає на виникнення низки суперечностей, які з-поміж іншого зумовлюють введення інституту ліквідатора (управителя) спадковим майном. Ліквідатор – це особа призначена для тимчасового управління спадковим майном та відповідає перед кредиторами спадковим майном. Ліквідатор спадкового майна може бути зазначений в заповіті. У разі відсутності такої позначки в заповіті, ліквідатор визначається зборами родини, спадкоємців, а затверджується рішенням суду. За загальним правилом до суду першої інстанції поряд з заявою про затвердження ліквідатора (керівника) спадкової маси подається протокол зборів сім'ї, в якому визначено кількісний та якісний стан спадкоємців та зазначено перелік рухомого, нерухомого майна. Заява про затвердження ліквідатора спадкового майна подається до цивільного судочинства за визначеною законодавцем формою. Формуляр містить 4 сторінки. До заяви додається свідоцтво про шлюб, свідоцтво про смерть, свідоцтво про народження дітей.

Метою призначення ліквідатора (управителя) спадкового майна є захист та збереження спадкового майна та майнових прав в інтересах спадкоємців.

Апеляційна скарга на ухвалу суду першої інстанції подається протягом 15 днів з дня його проголошення. Водночас всупереч чіткому порядку ліквідації спадкового майна, реалізація положень цивільного права нерідко супроводжується низкою викликів і перешкод.

Зокрема, суттєвою перешкодою, про яку варто наголосити, є умисне внесення до протоколу сімейної, сімейно-родинної ради неправдивих відомостей про якісний та кількісний склад спадкоємців. Як приклад, проаналізуємо ситуацію, яка склалась у респондентки Р., ненки одного зі спадкоємців спадкодавця П. Респондентка Р. та її син умисно цілеспрямовано, за попередньою змовою групою осіб, не були залучені до засідання сімейно - родинної ради. Іншими словами,

засідання сімейно-родинної ради проводилось без участі Р. та її сина. До того ж протокол засідання сімейно-родинної ради не містив відомостей стосовно сина Р. Респондентці стало відомо про збори та судове затвердження ліквідатора спадкового майна після розпродажу частини спадкового майна. Такий стан речей засвідчує факт введення в оману органів судової влади та демонструє недобросовісність членів родини, сім'ї.

Наступним фокусом проблематики спадкового права є порушення правил встановлення правового статусу осіб, які проживали однією сім'єю без реєстрації офіційного шлюбу. Ситуація встановлення юридичного факту спільного проживання однією сім'єю ускладняється стійкими наративами предметного відокремлення ознак цивільного стану особи. При ближчому розгляді проживання в одному будинку не завжди призводить до спільного ведення господарства, спільного побуту, взаємних прав та обов'язків. Проте саме вищезазначені структурні одиниці (спільне проживання чоловіка і жінки, спільне ведення господарства, спільний побут, взаємні права та обов'язки) слугують підставами судового встановлення факту проживання чоловіка, жінки однією сім'єю. Адже саме судове встановлення факту проживання однією сім'єю чоловіка - жінки надалі надає право, при відсутності інших, визначених у порядку черговості, спадкоємців, претендувати на спадкове майно. Ключовою ознакою так званого «цивільного шлюбу», «*concubinage*» є відсутність перебування кожного із партнерів у зареєстрованому офіційному шлюбі з іншою особою. До смислотворювальних ознак належить правове відокремлення статусу «*pacs*», «*unionlibre*», «*hebergement*» від статусу «*concubinage*». Зазначене вкотре підкреслює концепцію про те, що спільне проживання чоловіка-жінки на засадах так званої «зрадницької оселі» дозволяє стверджувати про порушення ціннісних принципів офіційного зареєстрованого шлюбу, проте не надає права на спадкове майно, яке належить офіційній сім'ї.

Окремо слід зупинитись на злочинних діяннях третіх осіб стосовно як спадкового майна, так і стосовно майна спільної сумісної власності офіційної сім'ї спадкодавця. Це знову ж таки стосується коханок, які, наперекір відсутності юридичного встановленого факту спільного ведення господарства, взаємних права, обов'язки, спільного побуту, все ж намагаються умисно протизаконно розтратити, заволодіти майном іншої сім'ї.

До таких неправомірних дій доповнюються умисним знищенням спадкового майна, створення перешкод у володінні, користуванні спадковим майном. Зокрема, мова іде про спектр міжособистісної боротьби між спадкоємцями першої й другої черги та третіми особами. До прикладу, розглянемо правову ситуацію, яка мала місце в м. Котону в травні 2025 р. стосовно спадкового майна спадкодавця Т. Групою зловмисників, до складу якої увійшли спадкоємці другої черги, сусідка спадкодавця, діючи умисно, таємно від спадкоємців першої черги, за попередньою змовою та з корисливих мотивів, шляхом введення в оману органи виконавчої служби, здійснено незаконний вивіз частини спадкового майна (меблі, побутова техніка, речі особистого користування спадкодавця, правоустановчі документи на майно тощо) та сховано за місцем проживання одного із виконавців злочинного діяння, доступ до якого не мали спадкоємці першої черги. Загострює ситуацію злочину факт раніше надісланого спадкоємцями першої черги до спадкоємців другої черги юридичного листа про заборону чіпати предмети, об'єкти спадкової маси. Немалозначним також є факт зазіхання на майно спільної сумісної власності подружжя. Вищезазначені обставини злочинного діяння засвідчують неправомірність дій спадкоємців другої черги та сусідки. Однак зловмисники свою провину у скоєнні злочину не визнавали. Наперекір численним доказам їхньої неправомірності, вони яскраво демонстрували переконаність вчиненого неправомірного діяння як правомірного. Озвучена правова ситуація незаконного захоплення спадкового майна вкотре підкреслює гостроту досліджуваної проблематики та констатують правові ускладнення, які обумовлені, з-поміж іншого, відсутністю чи несвоєчасністю вжиття, визначених законом, заходів охорони спадкового майна (опис спадкового майна, оцінювальна вартість тощо).

За цих умов доволі цікавою є справа, яка перебувала на розгляді суду Першої інстанції Котону: *coto /2025/RG/.....* Не включаючись до детального аналізу зазначимо, що у позовній заяві мова йшла про поділ та акційний продаж спадкового майна спадкодавця Д. Сторонами у справі виступали дві коханки спадкодавця. При цьому жодна зі сторін не входила до кола спадкоємців, визначених чинним законодавством. Однак цей факт не заважав сторонам вимагати судового поділу та акційного продажу майна спадкодавця. Загострює увагу та вражає той факт, що сторони презентували свій статус суб'єкта позашлюбних відносин спадкодавця як «жінки спадкодавця», тим самим намагаючись ввести в оману суд шляхом проголошення статусу, який належить тільки

офіційному подружжі та втягнення в акційний поділ та продаж майна офіційну дружину спадкодавця.

Далі не менш важливим фокусом реалізації права на спадщину представляють ситуації з іноземним елементом (проживання за кордоном, міжнаціональні шлюби, міжнародні інвестиційні процеси). Ключовим у цьому контексті є питання про в'язування режиму майнових відносин подружжя (*regime matrimonialle*), що викликає низку складностей. Це викликано певними колізіями законодавства Беніна до законодавства держави укладання шлюбу. З цього приводу відзначимо, що режим майнових відносин подружжя встановлюється положеннями сімейного кодексу країни укладання шлюбу, місцем першої спільної сімейної оселі [15, ст. 985-986]. Водночас змішування традиційних уявлень зі сторони учасників спадкового права блокує спадкоємців реалізувати свої права в проєкції обраного режиму майнових відносин подружжя. Не менш наріжним каменем проблематики є реалізація прав та інтересів спадкоємців, які проживають за кордоном та не спроможні чи не готові гідно відстояти свої законні права, інтереси.

Значним пластом озвученого предмета дослідження слугують неправдиві відомості, сфабриковані, підроблені документи, дописки щодо родинного зв'язку, майнового стану спадкодавця тощо.

З огляду на вищезазначене проаналізуємо результати емпіричного дослідження, окремі положення нами раніше вже викладено по тексту. Учасниками емпіричного дослідження стали посадові особи нотаріату (5 осіб), представники виконавчої служби (10 осіб), учасники судового процесу (30 осіб), пересічні громадяни (25 осіб). Переважна більшість з них мешканці міст Cotonou, Calavi, Godomey. Вік респондентів: 25-70 років. Серед яких 30% респондентів 25-39 років, 60% – віком 40-60 років, 15% – віком 60-70 років. За освітою: відсоток респондентів із вищою освітою (ступінь бакалавра, магістра) складає 60%. Методи дослідження опитування, спостереження, контент-аналіз, аналіз продуктів діяльності, метод експертних оцінок.

Результати емпіричного дослідження дозволили виявити наступні показники.

1. Переважна більшість респондентів (80%) відзначали вплив традиційних практик на процеси у сфері спадкового права; 2. 50% респондентів стверджували, що 70-80% справ цивільного судочинства щодо спадщини ускладняється кримінальним правопорушенням (облікованими, або (чи) латентними); 3. На запитання: «який, за їхнім переконанням, складає відсоток справ спадкових правовідносин від загальної кількості судових справ цивільного судочинства» – отримано відповідь: переважна більшість респондентів дотримується градації 60-80%.

4. На думку 60% респондентів спадкові спори між спадкоємцями першої черги становлять 70%.

5. Проявами неправомірної поведінки у сфері спадкового права найчастіше є: акти введення в оману, надання заздалегідь не виправданих обіцянок – 90%; погрози, шантаж – 90%; акти шарлатанства – 70%; фізичний вплив на спадкоємців – 40%.

6. Серед чинників, які ускладнюють реалізацію права на спадкове майно, майнові права: відсутність Єдиного державного Реєстру спадкових справ, Єдиного Реєстру заповітів зазначили 60% респондентів; підробка/фабрикація правоустановчих документів, документів родинного зв'язку зазначили 60% респондентів.

Наведені правові ситуації, фабули справ, про які шла мова з респондентами засвідчують, що жорстке протистояння, стан ворожості, маніпулятивний вплив, хибні переконання, правовий нігілізм, а відтак деформація правосвідомості вражають моделюванням неправомірності. Руйнівний результат емоційних ставок настільки кризовий, що у кращому випадку та для превенції фатального наслідку оптимальним рішенням є повне розірвання родинних стосунків. Як неодноразово відзначали учасники спадкового спору бенінського суспільства: «в спадкових справах немає ні сестер, ні братів, ні родичів. Є тільки ти й твоя здатність взяти те, що належить тобі за твоїм переконанням». Не менш разючим фактом є кількість справ цивільного судочинства, що виноситься на робоче судово засідання суддівського апарату щодо затвердження ліквідатора спадкового майна та отримання дозволу на продаж спадкового майна. На жаль нам не вдалось отримати інтерактивну карту Беніна з розрахунку нормативів навантаження на суддів та суди з урахуванням кількості справ, які розглядаються протягом звітного періоду. Проте інформація, презентована на офіційному табло суду першої інстанції вражає кількістю справ, винесених на один робочий день судового засідання. До прикладу, 14 травня 2025 р. на розгляд судового засідання *Deuxieme chambre de designation de liquidateur de succession et autorisation de vente d'immeubles indivis* суду Першої інстанції Котону було представлено 156 справ. 27 травня 2025 р. до розгляду *Deuxieme*

chambre de designation et autorisation vente d, immeubles indivis суду Першої інстанції Котону було представлено 209 справ. 10 червня 2025 р. до розгляду справ 2-me chambre de designatin de la liquidateurs de succession et d'autorisation de vente d' immeuble indivis суду Першої інстанції Котону за переліком представлено 177 справ. 11 червня 2025 р. до розгляду premier chambre de designatiin de la liquidateurs de succession et d, autorisatiin de vente d'immeuble indivis суду Першої інстанції Котону представлено 174 справи. Безперечно така кількість справ вражає; засвідчує перевантаження судової системи; ускладнює повноту розгляду справи та представляє труднощі як для спадкоємців, так і для посадових осіб судової влади. До того ж ситуація ускладнюється відсутністю, на наш погляд, ефективних альтернативних способів вирішення спору, зокрема медіації.

Отже, узагальнення результатів дослідження дає підстави стверджувати, що найбільш типовими сегментами проблематики у сфері спадкового права африканської правової сім'ї (на прикладі Республіки Бенін) є:

1. Інтелектуальна чи матеріальна (повна, часткова) підробка документів (свідцтва про народження дітей, усиновлення дітей, документів про співмешкання, спільне введення господарства);
2. Неправомірність заповіту (не відповідність закону, недійсність);
3. Маніпулювання поняттям «mon mari», «ma femme», «erouxhe», «epouse»;
4. Відсутність Єдиного Реєстру спадкових справ;
5. Використання різних, у тому числі традиційних форм, методів маніпулятивного впливу на спадкоємців;
6. Значну кількість спадкового спору є свідчення поліфонічного глибинного між особистісного конфлікту та відсутності готовності й спроможності до медіації;
7. Перевантаженість судової системи;
8. Недоступність отримання послуг адвоката, виконавчої служби, нотаріату вразливим верстам населення;
9. Об'єктивні та суб'єктивні помилки, описки у правоустановчих документах, що робить їх непридатними.

Отримані результати надають змогу глибше проаналізувати особливості спадкових взаємин та слугують підґрунтям подальших наукових розвідок правових систем світу.

Висновки. Таким чином у результаті проведеного дослідження сформульовані окремі положення наукової новизни та зроблено певні висновки стосовно спадкового права у сучасному державно - правовому будівництві Республіки Бенін. Відзначено юридичний плюралізм як характерну ознаку сучасної африканської правової сім'ї та окреслено окремі фокуси проблематики у сфері спадкового права. В той самий час, репрезентовані фокуси є лише констатацією типових ситуацій, а виокремлення їх сегментарних напрямків підкреслює смислові конструкції шлюбних, позашлюбних, шлюбно-позашлюбних відносин бенінського суспільства, які хоча й ускладнюють прозорість та чіткість інститут шлюбу та сім'ї африканської правової сім'ї, проте розкривають широту самої історії африканської цивілізації, її багатогранність, своєрідність та глибоке культурне розмаїття, що свою чергу слугує об'єктивною субстанцією для подальших наукових розвідок, прикладних практик.

За цих обставин автори відкриті для наукової дискусії, співпраці з іншими вченими, дослідникам правових сімей сучасності загалом та африканської звичаєвої сім'ї зокрема.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Спадкове право: національний порівняльний та міжнародні аспекти. Українсько-англомовне практичне видання / за заг.ред.доктора юридичних наук, професора, заслуженого юриста України С.Я. Фурси, кандидата юридичних наук, доцента О.В. Кіріак. Київ: Алерта, 2025. 576 с.
2. Спадкове право: проблеми теорії та практики: *монографія* / Г.В. Анікіна та інш.; голов. ред. С.Д. Гринько, Хмельницький: Видавництво Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, 2023. 502 с.
3. Кухарев О.Є. Теоретичні і практичні проблеми диспозитивності в спадковому праві: *монографія*. Алерта, 2019. 498 с.
4. Sophie Andreetta. Affairesd, heritage a Cotonou: commentlalo i a changelesfamilles. Cahiersd, Etides africaines. 234|2019.p. 377–404. URL: <http://doi.org/10.4000/etudeasaficaines.25817s>.

5. Sophie Andreetta. Pourquoi les tribunaux n'exécutent-ils pas la décision du juge? Conflits d'héritage et usages du droit à Cotonou. *Politique Africaine*. n.141, mars 2016, p. 147–168. URL: <https://doi.org/10.3917/POLAF.141.0147>.
6. Sophie Andreette. Le Code des femmes? Conflits, héritage, dynamique de genre et usages du droit à Cotonou. *Cahiers du Genre*. 2019/1n. 66. pages 201–222.
7. Samuel Grumiau. Conflits de succession en Afrique Noire: Thèse de doctorat en psychologie sociale de l'URg et de l'Université Yaoundé I. Cameroun. URL: https://le15jour.ulg.ac.be/cms/c_343512/fr/conflits-de-succession-en-afrique-noire.
8. Naoure Assemian Faustin. Les conflits successoraux dans les entreprises familiales africaines : Le rôle de la structure familiale. *Revue Africaine de management – African management review*. Vol.3 (1) 2018, pp. 132–142. URL: <https://revues.imist.ma/index.php/RAM/article/view/11227>.
9. Seka Cyrille Ahouty, Aliman Diamande. Conflit de succession du pouvoir traditionnel en Afrique. Éditions universitaires européennes. 2022. 80 page. URL: <https://www.cede.ch/fr/books/?view=detail&id=159161382>.
10. Samson Igor Bidossessi Guedegbe. L'interdiction de la représentation successorale de l'indigne et du renonçant dans les États francophones d'Afrique. URL: https://afrilex.u-bordeaux.fr/wp-content/uploads/2021/03/L_INTERDICTION_DE_LA_REPRESENTATION_SUCCESSORALE_DE_L_INDIGNE_ET_DU_RENONCANT.pdf.
11. Camille Kuyu Mwissa. Parenté et famille dans la culture africaine : points de vue de l'anthropologie juridique. Paris: Karthala, 2005. Collection: Questions d'Enfances. 173 p. URL: crfpe-doc.fr/index.php?lvl=notice_display&id=14872.
12. Nkumisongo Robert, Kalala Ilunga Matthysen. Droit de la famille originairement africain: une analyse critique sur le pluralisme successoral en République Démocratique du Congo. KAS African Law Study Library. Librairie Africaine d'Études Juridiques. 7(2020), p. 172–187. URL: <https://doi.org/10.5771/2363-6262-2020-1-172>.
13. Musangamwenya Walyanga K. Gelbert De la succession en droit civil congolais: problématique de la survivance en droit coutumes: Thèse de doctorat en droit soutenue à l'université de Lubumbashi, 2009. Inédit. République démocratique du Congo. URL: https://www.researchgate.net/publication/342389244_Droit_de_la_famille_originairement_africain_une_analyse_critique_du_pluralisme_successoral_en_Republique_Democratique_du_Congo.
14. Спадкове право України та країн світу: практикум / авт. укладач Є.О.Харитонova [та інш.]; за заг.ред.: Є.О. Харитонova, О.М. Берназ-Луковецької, В.Г. Павлової; Нац. ун.-т. «Одес. юрид. академія». Одеса: Фенікс, 2023. 52 с.
15. Code des personnes et de la famille: République du Bénin. Loin. 2002-07 du 24 août 2004 portant. URL: <https://sgg.gouv.bj/doc/loi-2002-07>.